

SWEDISH
ENVIRONMENTAL
PROTECTION
AGENCY

SKRIVELSE
2022-10-27

Ärendenummer:
NV-00097-20

Samordning av det svenska arbetet med att förstärka förutsättningar för vilda pollinatörer

Delredovisning av regeringsuppdrag

Innehåll

SAMMANFATTNING	3
1. UPPDRAGET OCH DESS GENOMFÖRANDE	4
1.1 Uppdraget	4
1.2 Genomförande	4
2. SAMVERKAN, VÄGLEDNING OCH KOMMUNIKATION	6
2.1 Vilda pollinatörer och pollinering	6
2.2 Samverkan	6
2.3 Vägledning och kommunikation	7
3. FÖRDELNING AV MEDEL	10
3.1 LONA-bidrag till projekt som gynnar vilda pollinatörer	10
3.2 Åtgärder för vilda pollinatörer inom ÅGP	11
BILAGA	13

Sammanfattning

Naturvårdsverket har fått i uppdrag av regeringen (regleringsbrevet för budgetåret 2020) att bland annat samordna och vägleda de myndigheter som har verksamheter som direkt eller indirekt påverkar förutsättningarna för vilda pollinatörer. Naturvårdsverket ska även bistå länsstyrelserna i deras kommunikationsinsatser mot kommuner, allmänheten och markägare. Uppdraget ska redovisas till regeringen senast den 1 mars 2023 och årliga delredovisningar ska lämnas.

Vilda pollinatörer och pollinering har stor betydelse för biologisk mångfald, fungerande ekosystem och livsmedelsförsörjningen. Under senare år har många studier visat att pollinerande insekter är allvarligt hotade och har minskat i antal både globalt och i Sverige.

Orsaken till att de pollinerande insekterna är hotade, är förändrad markanvändning, färre blomrika miljöer, färre marker med öppen sand, användning av växtskyddsmedel och till viss del klimatförändringar.

Arbetet med uppdraget syftar till förbättrade förutsättningar för vilda pollinatörer genom ökad kunskap och åtgärder. Viktiga delar i uppdraget är samverkan, kommunikation och vägledning.

Naturvårdsverket har tilldelats särskilda medel på 1:3 anslaget för arbete med att förstärka förutsättningarna för vilda pollinatörer. Naturvårdsverket har valt att fördela ut tilldelade medel via bidragsformen LONA och Åtgärdsprogram för hotade arter och naturtyper (ÅGP). Vi bedömer att dessa finansieringsformer är viktiga instrument för att åstadkomma åtgärder för vilda pollinatörer.

1. Uppdraget och dess genomförande

1.1 Uppdraget

Naturvårdsverket har fått i uppdrag av regeringen (regleringsbrevet för budgetåret 2020) ”att samordna och vägleda de myndigheter som har verksamheter som direkt eller indirekt påverkar förutsättningarna för vilda pollinatörer. Naturvårdsverket ska bistå länsstyrelserna i deras kommunikationsinsatser mot kommuner, allmänheten och markägare. Naturvårdsverket ska vidare samordna arbetet med vägledning om skötsel av områden som underlättar för vilda pollinatörer. Vägledningarna är främst riktade till länsstyrelser och kommuner. Uppdraget ska redovisas till regeringen (Miljödepartementet) senast den 1 mars 2023, årliga redovisningar ska ske i oktober 2020, 2021 och 2022.”

Denna skrivelse utgör delredovisning av uppdraget. Beslut om delredovisning har fattats av generaldirektör Björn Risinger genom beslut 27 oktober 2022.

1:3 anslaget

Naturvårdsverket har i regleringsbrev för år 2020, 2021 och 2022 beviljats särskilda anslag för arbete med att förstärka förutsättningarna för vilda pollinatörer.

Av Naturvårdsverkets 1:3 anslag för år 2022 får högst 31 miljoner kronor användas som en särskild satsning för att förstärka förutsättningar för vilda pollinatörer. Anslagsposten får även användas som bidrag till länsstyrelserna för att förstärka förutsättningar för vilda pollinatörer. Anslagsposten får även användas för visst arbete vid länsstyrelserna och Naturvårdsverket avseende samma ändamål.

Därtill har länsstyrelserna för år 2022, genom Länsstyrelsen i Örebro, tilldelats medel för arbete och åtgärder som avser pollinatörer.

1.2 Genomförande

Uppdraget genomförs sedan 2020 av en projektgrupp på Naturvårdsverket. Arbetet med uppdraget har nära koppling till många verksamheter inom Naturvårdsverket och utöver projektgruppen finns även referenspersoner från olika enheter.

Arbetet med att gynna vilda pollinatörer är en långsiktig och gemensam process som involverar flera myndigheter. Under arbetets gång har löpande samverkan skett med Jordbruksverket, Skogsstyrelsen, Trafikverket, Svenska Kraftnät, Fortifikationsverket, Statens fastighetsverk och samtliga länsstyrelser. Se vidare kap 2.1.

2. Samverkan, vägledning och kommunikation

2.1 Vilda pollinatörer och pollinering

Vilda pollinatörer och pollinering har stor betydelse för biologisk mångfald, fungerande ekosystem och livsmedelsförsörjning. Under senare år har många studier visat att pollinerande insekter är allvarligt hotade och har minskat i antal både globalt och i Sverige. Vilda pollinatörer har minskat både i antal individer och i antal arter. I Sverige är en tredjedel av alla vildbin, en femtedel av fjärilarna och en tiondel av blomflugor med på den nationella rödlistan över hotade arter.

Orsaken till att de pollinerande insekterna är hotade, är förändrad markanvändning, vilket har resulterat i färre blomrika miljöer, färre marker med öppen sand, användning av växtskyddsmedel och till viss del klimatförändringar.

Kunskap om vilda pollinatörers status och betydelse är viktig för att kunna säkerställa ekosystemtjänsten pollinering och att många aktörer i samhället kan bidra för att säkra pollinatörers överlevnad genom olika åtgärder.

Arbetet med uppdraget syftar till förbättrade förutsättningar för vilda pollinatörer genom ökad kunskap och åtgärder. Viktiga delar i uppdraget är samverkan, kommunikation och vägledning. Genom arbetet med uppdraget kan man direkt nå positiva effekter i arbetet med grön infrastruktur för att gynna biologisk mångfald och ekosystemtjänster.

2.2 Samverkan

Myndighetsgrupp

Naturvårdsverket har sedan våren 2020 samlat en myndighetsgrupp, som har verksamheter som direkt eller indirekt påverkar förutsättningarna för vilda pollinatörer. Myndighetsgruppen består av Jordbruksverket, Skogsstyrelsen, Trafikverket, Svenska Kraftnät, Fortifikationsverket, Statens fastighetsverk och representant för länsstyrelserna.

Myndighetsgruppen har träffats på digitala möten och det är Naturvårdsverket som har varit sammankallande. På mötena har information delats om vad som händer på respektive myndighet kopplat till pollinatörer. Det har också delats erfarenheter och goda exempel med mera. Externa

föreläsare från andra myndigheter och universitet har bjudits in för att dela kunskap och inspirera till genomförande av åtgärder för att gynna vilda pollinatörer.

Länssamrådsgrupp

Ett nätverk av representanter från varje län har sedan våren 2020 träffats regelbundet på digitala möten och det är Naturvårdsverket som har varit sammankallande. På möten har information delats, liksom erfarenheter och goda exempel. Även externa föreläsare från andra myndigheter och universitet har bjudits in för att dela kunskap och inspirera till genomförande av åtgärder för att gynna vilda pollinatörer. Dialoger har förts med respektive län för att fånga in länens behov av stöd och utmaningar med mera. Länsstyrelsernas omfattande arbete med att stärka förutsättningarna för vilda pollinatörer under 2021 redovisades i Naturvårdsverkets *Återrapportering av medelsanvändning och resultat för skydd och åtgärder för värdefull natur 2019–2021*¹.

2.3 Vägledning och kommunikation

Att genomföra åtgärder för vilda pollinatörer bygger helt på frivillighet, vilket gör att kommunikationen har varit en viktig del i arbetet med uppdraget, för att motivera och inspirera till att göra åtgärder. En plan för kommunikations- och vägledningsarbete togs fram under 2020.

Målet med kommunikationen inom uppdraget är att:

- Öka medvetenhet och engagemang för frågan i prioriterade målgrupper för att
  - skapa efterfrågan på åtgärder som gynnar vilda pollinatörer
  - motivera fler att göra lämpliga åtgärder.
- Öka tillgänglighet till och kunskap om vad som är effektiva åtgärder under olika förutsättningar och situationer.
- Gemensamma budskap (NV, andra myndigheter och länsstyrelserna).

Genomförda och pågående aktiviteter

- Under året har arbetet med Naturvårdsverkets webbsidor (Naturvårdsverket.se) om vilda pollinatörer utvecklats ytterligare, med ny information och kunskap. Nya sidor har tagits fram och ett antal kortfilmer har publicerats. Arbeta pågår med att målgruppsanpassa webben ytterligare med goda exempel, vägledning med mera. Länk till webben:

---

¹ Naturvårdsverket *Återrapportering av medelsanvändning och resultat för skydd och åtgärder för värdefull natur 2019–2021*. Rapport 7041, Naturvårdsverket 2022.

[Pollinering \(naturvardsverket.se\)](https://naturvardsverket.se)

- Faktablad med tips om hur man kan bygga bihotell för vilbin har tagits fram och finns på Naturvårdsverkets webbsidor. Arbete med ytterligare faktablad om lämpliga växter för vilda pollinatörer pågår.
- Kommunerna är en viktig målgrupp i arbetet med att genomföra gynnsamma åtgärder för vilda pollinatörer. Naturvårdsverket gav SLU Centrum för biologisk mångfald i uppdrag att ta fram ett kommunanpassat informationsmaterial om hur man gynnar vilda pollinatörer. Uppdraget har redovisats under 2022 i form av rapporterna *"Så kan vilda pollinatörer gynnas i städer och tätorter"* och *"Hur en kommun kan gynna vilda pollinatörer"*. Båda rapporterna innehåller bakgrundsfakta om vilda pollinatörer, förslag till åtgärder och goda exempel. Syftet med rapporterna är att sprida kunskap om vilda pollinatörer samt att underlätta och påskynda kommunernas arbete med att gynna vilda pollinatörer.
- Naturvårdsverket gav SLU, Artdatabanken i uppdrag att se över och komplettera klassningarna av arter som "nyttjar nektar/pollen" inom olika artgrupper. Uppdraget har redovisats under våren 2022 i form av rapporten *"Blombesökande insekter – pollen och nektar som föda hos steklar, fjärilar, tvåvingar och skalbaggar"*. Studien visar att i dagsläget är det cirka 4 400 insekter som bedöms vara helt eller delvis beroende av pollen och nektar. Det är långt fler insekter som är beroende av nektar och pollen än vad man tidigare trott och fler som kan bidra till pollinering.
- Kommunikation är en återkommande punkt på agendan vid nätverksmöten med länsstyrelser. För att kunna bistå länsstyrelserna i deras kommunikationsinsatser gjorde Naturvårdsverket redan i början av uppdraget 2020, en inventering och sammanställning över det väglednings- och informationsmaterial om vilda pollinatörer som redan fanns på länsstyrelserna. Sammanställningen finns på en gemensam samverkansyta som Naturvårdsverket ansvarar för. Under arbetet med uppdraget har samverkansytan uppdaterats kontinuerligt med nytt material från länsstyrelserna och fungerat som inspirationskälla för länen.
- I arbetet med uppdraget har en sammanställning av metoder för att förbättra situationen för vilda pollinatörer tagits fram. Sammanställningen baseras på ett underlag som SLU Artdatabanken tog fram på uppdrag av Naturvårdsverket under 2021. Syftet är att sprida kunskap om lämpliga metoder och åtgärder för att bevara och skapa lämpliga livsmiljöer som gynnar vilda pollinatörer. Myndighetsgruppen inom uppdraget har fått lämna synpunkter på förslaget till

sammanställning. Metoderna kan användas i både skyddade och oskyddade områden. Arbete med att utveckla sammanställningen av metoder ytterligare pågår. I det ingår att målgruppsanpassa och utveckla hur metoderna kan användas i vissa miljöer, till exempel i brynmiljöer.

- Nyheter kopplade till aktiviteter inom ramen för regeringsuppdraget har fått gensvar i media, särskilt i lokal- och regionalmedia. Aktiviteter har även kommunicerats via Naturvårdsverkets nyhetsbrev om ekosystemtjänster och grön infrastruktur. Kommunikation har även skett via sociala medier.

3. Fördelning av medel

Naturvårdsverket har tilldelats särskilda medel på 1:3 anslaget för arbete med att förstärka förutsättningarna för vilda pollinatörer. Naturvårdsverket har valt att även 2022 fördela ut tilldelade medel via bidragsformen LONA och Åtgärdsprogram för hotade arter och naturtyper (ÅGP). Vi bedömer att dessa finansieringsformer även fortsättningsvis är viktiga instrument för att åstadkomma åtgärder för vilda pollinatörer.

3.1 LONA-bidrag till projekt som gynnar vilda pollinatörer

I år har Naturvårdsverket delat ut cirka 16 miljoner kronor till länsstyrelserna, för att de i sin tur ska fördela ut bidrag till lokala pollineringsprojekt inom LONA. Alla länsstyrelser har initialt fått medel att fördela till projekt utifrån en fördelningsnyckel. De länsstyrelser som har fått mest medel under 2022 är Stockholm, Västra Götaland, Skåne, Kalmar och Jönköping. Tabell 1 visar fördelningen av medel till respektive länsstyrelser under 2022.

Under året har länen fått erbjudande om ytterligare tilldelning av medel genom omfördelningar. Det vill säga de länsstyrelser som har haft ett överskott av medel har kunnat lämna tillbaka dessa och de länsstyrelser som har haft behov av ytterligare medel har kunnat ta del av dessa. Omfördelningarna har gjort att medlen nyttjats maximalt, för att ge största möjliga effekt.

Normalt finns endast ett ansökningstillfälle per år inom LONA (den 1 december), men 2022 liksom förra året anordnades ett extra ansökningstillfälle. Det extra ansökningstillfället genomfördes den 2 september. För LONA-pollineringsprojekt kan bidrag beviljas med 50 % vilket innebär medfinansiering från kommuner, föreningar eller privata aktörer. Sedan starten 2020 har 1059 pollineringsåtgärder påbörjats inom 279 olika projekt. 113 av dessa projekt har avslutats. 116 projekt fick bidrag 2020, 101 projekt 2021 och 62 projekt har fram till oktober 2022 fått bidrag.

Även i år har Naturvårdsverket kommunicerat den särskilda pollineringsstrategin inom LONA gentemot kommuner, föreningar och allmänheten. Information har tillhandahållits via webben, både om LONA-bidraget och om den särskilda pollineringsstrategin. Under året har Naturvårdsverkets webbsidor om LONA-pollinering utvecklats och en folder tagits fram som syftar till att ge inspiration till att söka LONA

pollineringsprojekt. En kort film om LONA-pollinering har också tagits fram, för att ge inspiration till hur man kan hjälpa vilda pollinatörer.

Bidrag för pollineringsprojekt inom LONA har bland annat sökts för åtgärder som handlar om restaurering av mark, som har potential att gynna vilda pollinatörer. Många åtgärder har också varit av administrativ karaktär som till exempel att ta fram förvaltnings- och skötselplaner för en långsiktig skötsel av mark för vilda pollinatörer. Informationsinsatser för att upplysa om värdet av insatser för vilda pollinatörer och pollinering genom skyltar och broschyrer är också vanliga åtgärder. I tabell 2 i bilagan framgår fördelningen av åtgärderna i olika åtgärds-kategorier för de beviljade ansökningarna för 2022.

3.2 Åtgärder för vilda pollinatörer inom ÅGP

Naturvårdsverket har år 2022 fördelat ytterligare 11,66 miljoner kronor till insatser inom ÅGP-verksamheten i utvalda områden, för att förbättra situationen för hotade vilda pollinatörer i södra Sverige. Satsningen är inriktad på att stärka bestånden av ett urval av de mest hotade arterna av vildbin. Principen är att bygga vidare på de projekt som startade 2020 och att prioriterade områden som har bra förutsättningar att vara fungerande livsmiljöer för en mångfald av vilda pollinatörer ska utvidgas. Gemensamt för de prioriterade områdena är att det handlar om sandiga områden med stor blomrikedom och hög biologisk mångfald med förekomst av många av de hotade vildbiarterna.

De sju län som omfattades av satsningen under 2020 var Blekinge, Gotland, Halland, Kalmar, Skåne, Västra Götaland och Östergötland. År 2021 lades ett flertal områden i Jönköpings län till. Ett viktigt mål är att knyta samman isolerade förekomster till sammanhängande nätverk av blomrika marker där arterna lätt kan hitta föda och sprida sig. För att åstadkomma åtgärder i hela landskapet är det viktigt med samverkan mellan markägare, kommuner och andra berörda aktörer som verkar i landskapet.

Av Sveriges drygt 300 arter av vildbin är en tredjedel hotade. Merparten av de hotade arterna lever solitärt och bildar inga stora samhällen, och många av arterna gräver sina bon i områden med blottad sand. Viktiga åtgärder som genomförts är röjning av igenväxning, grävning och avbaning för att skapa sandblottor: Bränning, slåtter för att skapa blomrikedom, stängsling för att kunna återinföra bete samt sådd och utplantering av nektar- och pollenrika växter.

I tabell 3 i bilagan redovisas länsstyrelsernas genomförda åtgärder och arealer under 2021. I länsstyrelsernas redovisningar finns redan nu observationer på positiva effekter på förekomsten av hotade vildbiarter.

Bilaga

Tabell 1. Tabellen visar fördelningen av beviljade medel för LONA pollineringsprojekt till respektive länsstyrelse för 2022.

Län	Totalt fördelade medel
Stockholm	1 272 000
Uppsala	602 000
Södermanland	636 000
Östergötland	696 000
Jönköping	1 727 700
Kronoberg	566 000
Kalmar	1 242 000
Gotland	427 000
Blekinge	510 000
Skåne	1 191 000
Halland	675 000
Västra Götaland	1 811 000
Värmland	709 000
Örebro	749 000
Västmanland	612 000
Dalarna	694 000
Gävleborg	804 000
Västernorrland	8 000
Jämtland	552 000
Västerbotten	691 000
Norrbotten	203 000
Totalt fördelat	16 377 700

Tabell 2. Tabellen visar fördelningen av åtgärderna i olika åtgärds-kategorier för de beviljade ansökningarna för 2022.

Åtgärds-kategori	Antal
Framtagande av underlag	25
Skötselplan för oskyddat natur- eller kulturområde	8
Övrigt	17
Information, folkbildning	42
Annan publikation	1
Evenemang (till exempel invigning)	3
Informations/dialogträffar	2
Informationsbroschyr	3
Informationstavla/skylt	22
Natur/kulturguide	1
Utbildning/rådgivning	6
Utställning	2
Övrigt	2
Kunskapsuppbyggnad	28
Inventering	16
Uppföljning av LONA-åtgärd	1
Övrigt	11
Områdesskydd	5
Natur- eller kulturresevat	4
Övrigt	1
Restaurering	84
Biotopförbättrande åtgärder	19
Gynna enskilda arter	16
Naturvårdsbränning	1
Nyskapa naturtyp/område	33
Restaurering	7
Stängsling för betesdrift	2
Övrigt	6
Vård och förvaltning	43
Populationsförstärkande åtgärd	24
Röjning/gallring	1
Vandringsled/stig	1
Övrigt	17
Våtmarksprojekt – genomföra restaurering och anläggning	1
Skapa dammar/småvatten/våtmark	1
Totalsumma	228

Tabell 3. Tabellen visar arealer där åtgärder för vilda pollinatörer inom ÅGP-verksamheten genomförts (hektar, utom för stängsling 2021 där meter redovisas).

	Östergöt-lands län	Kalmar län	Gotlands län	Blekinge län	Skåne län	Hallands län	Västra Göta-lands län	Jönköpi ngs län	Summa
Sådd och plantering av ängsväxter	0,4	5	0,1	0	0	0	1,7	1,5	8,7
Plantering av buskar och träd	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Slätter	0,5	6,8	1,2	0	3,7	0	2,8	0	15
Naturvårdsbränning	0,9	0	0	0	0	10,6	0,4	0	11,9
Bekämpning av dominant växter	8,0	0	0	0	0	1	27,8	0	36,9
Röjning av igenväxningsvegetation	7,3	8	3,5	0	8,4	2,1	5,6	0,7	35,5
Avverkning och stubbdragning	1,0	5,5	0	2,4	5,8	0	5,5	0	20,1
Grävning, schaktning, anläggande av bibädd	0,12	27,1	3,3	5	2,5	13,7	0,004	2,2	54
Stängsling i meter	390	6446	2820	0	1550	380	0	1550	13 136
Summa	18,3	52,4	8,06	7,4	13,1	27,4	43,7	4,4	183,1

Länsstyrelsernas redovisning av förbrukade bidrag för åtgärder för vilda pollinatörer inom ÅGP-verksamheten.